
Мақалада "табиғи ресурстардың қарғысы" ұғымына қатысты сұрақтар қаралып, бұл мәселенің мәні ашылады.

The article discusses issues related to the concept of "resource curse", revealed the essence of the problem.

Д.Ә. Құнанбаева

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҰЙЫМ ДӘРМЕНСІЗДІГІН РЕТТЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕ

Нарықтық экономиканың табыскерлерге жол беретін өз ойын ережесі бар, онда артта қалғандарға орын жоқ. Ұйым тап болған дағдарыстық жағдайды шешудің нарықтық критериясын формальды қолдану, яғни барлық төлемге қабілетсіз және дәрменсіз ұйымдарды жою жаппай жұмыссыздыққа, тұрғындардың өмір сүру деңгейінің төмендеуіне, табыстар бойынша оның дифференциациясының күшеюіне алып келеді, ол өз кезегінде, қоғамда әлеуметтік шиеленістің өсуіне айналады және экономикалық өсу үшін жеңе алмайтын кедергі болып табылады.

Дағдарыстық жағдайды осындай жолмен шешудің баламасы банкроттық институты болып табылады. Егер ұйымның сақталуы нарықтан кетуге қарағанда орынды болып табылса, банкроттық институты қаржылық қиындықтарды жеңуге көмек көрсету арқылы ұйымның тіршілікке қабілеттілігін қалпына келтіруді қамтамасыз етеді және сонымен бірге нарықтың тіршілікке қабілетсіз элементтерін жояды.

Әлемдік экономикада ұйым дәрменсіздігін реттеудің ұлттық модельдерінің салыстырмалы талдауы Францияда, АҚШ-та банкроттық институты борышкердің мүдделерін қорғауға бағдарланғанын көрсетеді. Компанияларды жою жолымен оларды тоқтатуға қарағанда, компанияны қызмет етуші ұйым ретінде сақтау басымдылықпен мойындалады. Алайда француз экономикасындағы қатаң ереже – кредиторлар борышкерді жою кезінде сүйенуге болатын активтердің үлесін азайтып, кез келген жағдайда ұйым қызметін қолдау кредиторларды және, жалпы алғанда, барлық экономикалық жүйені әлсіретті. Сонымен қатар, бұл модельді қолдану борышкердің өз құқықтарын теріс пайдалану мүмкіндігін сақтайды, және мұндай осы елдердің тәжірибесінде жиі кездеседі. Мысалы, АҚШ-тағы «Энрон» корпоративті басқару мәселелері.

Ұлыбританияның, Германияның құқықтық жүйелерінде банкроттық банкроттың мүліктерін жою және сатып жіберу есебінен кредиторларға қарыздарын қайтарып беру әдісі болып табылады. Тіпті, сауықтыру рәсімдері, мысалы, Германияда борышкердің активтерін кредиторлар арасында одан әрі үлестіру үшін оларды барынша жоғарылатуға бағытталған. Германиядағы қолайсыз конъюнктурамен, банктық жүйенің дағдарысына байланысты ұйымдарды қаржыландыру мүмкіндіктің болмауымен қатар күйреудің айтарлықтай көп санының себебі 1999ж. банкроттық туралы заң болды. Заңнамаға сәйкес, айқын ынталандыру ұйымды таратуға берілді, себебі кредиторлар ең алдымен қиын жағдайға түскен компанияның активтерін сақтауға емес, керісінше, сатуға мүдделі болды.

Сонымен, әлемдік тәжірибе көрсеткендей, ұйым дәрменсіздігін реттеудің ұлттық модельдерінде борышкердің немесе борышкердің кредиторлары пайдасына құқықтарды беруі көп жағдайда мемлекеттің саяси таңдауы болып табылады.

Бар болғаны 20 жыл толған тәуелсіз қазақстандық экономика үшін дәрменсіздікті реттеудің бейтарап моделін қолдану тән, ол борышкердің мүддесін қорғаумен қатар, кредиторлардың да мүддесін қорғауды біріктіреді. Бұл, ең алдымен, ұлттық экономиканың жағдайымен түсіндіріледі. Қазақстандағы банкроттық жүйесі, мысалы, шет елдегі дамыған

жеке экономикасы мүмкіндік беретін тек борышкердің кредиторларының мүдделерін ғана қабылдай алмайды. Банкроттық институты мемлекеттің макроэкономикалық стратегиясын орындауға мүмкіндік жасауы, елдің өндірістік әлеуетін сақтауға көмек көрсетуі және қиратушы емес, жасампаз күш болуы тиіс.

Дегенмен, ұлттық экономикада банкроттық институтының тиімді қызмет етуі дәрменсіздік мәселелерін және олардың тәжірибе жүзінде жүзеге асырылуын қамтамасыз ететін механизмдерін реттейтін сапалы заңнама болған жағдайда ғана мүмкін болады. Қазақстан Республикасында қызмет ететін 1997 жылы қабылданған «Банкроттық туралы» Заң банкроттық рәсімдерін реттеу саласында үшінші заң актісі (бірінші заң – 1992 жылы, екіншісі 1995 жылы қабылданған) болып табылады. Бүгінгі күнге дейін «Банкроттық туралы» Заңға қазақстандық экономиканың ерекшелігін есепке ала отырып, дәрменсіздікті реттеудің механизмдерін жетілдіруге бағытталған бірнеше рет (30 реттен аса) өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Осыған қарамастан, ұйым дәрменсіздігін реттеудің құқықтық базасы әлі де жетілдіруді қажет етеді.

Қазақстанға дәрменсіздік институтын енгізген уақыттан бастап банкроттық үдерісіне негізінен борышкердің төлем қабілеттілігін қалпына келтіру және оның қызмет етуін жалғастыру мақсаты болмаған сәтсіз ұйымдар тартылды: банкроттықтың үлкен пайызын активтерді сату арқылы борышкердің кредиторының талаптарын қанағаттандыруы тиіс активтері мүлдем жоқ «бос» ұйымдар, сондай-ақ жоқ борышкерлер құрады. Жоқ борышкер - тұрақты органының, сондай-ақ заңды тұлға оларсыз өз қызметін жүзеге асыра алмайтын құрылтайшыларының, қатысушыларының, менеджерлері мен лауазымды адамдарының тұрғылықты жерін немесе тұрған жерін алты ай ішінде анықтау мүмкін емес. Республикалық бюджетте жыл сайын 003 «Тарату және банкроттық рәсімдерін жүргізу» бағдарламасы бойынша жоғарыда аталған дәрменсіз борышкерлерді тарату рәсімдерін жүргізуге қаражат қарастырылады. Нәтижесінде дәрменсіз ұйымдарды тарату рәсімі мақсатына жетпеді: таратылған ұйымның кредиторларының қарыздары өтелмеді. Осының салдарында Қазақстан Республикасының «Банкроттық туралы» Заңы ұйымды оның мүліктерін сатып жіберу және жасыру жолымен жабу тәсілі ретінде қолданылуы мүмкін деген кәсіпкерлер арасында бұл заңға стереотиптік қатынас орын алды.

Банкроттық институты қызметінің тәжірибесі кәсіпкерлік субъектілері іс жүзінде банкроттық рәсімдерін сауықтыру механизмі ретінде қарастырмайтындығын көрсетеді. Мысалы, Қазақстанда 2008 жылы оңалту рәсіміне 15 ұйым қатысты (таратылғандардан 0,7%), 2009 жылы – 14 ұйым (таратылғандардан 0,6%), 2010 жылы – 43 (таратылғандардан 2,0 %).

Дәрменсіздіктің пайда болуындағы негативті құбылыстардың («бос» және жоқ борышкерлердің болуы) санын азайту үшін және банкроттық институты көп жағдайда дәрменсіз ұйымдарды тарату емес, ал қаржылық сауықтыру, қайта құрылымдау үшін, кредиторлардың құқықтарымен қатар, меншік иелерінің де мүдделерін қорғау ретінде қызмет етуі үшін банкроттық үдерістерін реттеу саласында мемлекеттің саясатын әрі қарай дамыту қажет. Банкроттық механизмдерін жетілдірудің өзектілігі сондай-ақ жаһандану жағдайындағы қазақстандық экономикада болып жатқан өзгерістермен себепші болады.

Қазіргі уақытта әлемдік экономикадағы дағдарыстық құбылыстарға байланысты бәсекеге қабілетті кәсіпорындардың бөлігі несиелер мен займдарды өтеу және қызмет көрсетумен қиындық көруде. Бұл банкроттық тәуекелдерін, кредиторлар, инвесторлар және контрагенттер алдында міндеттемелерін және салықтық міндеттемелерін орындамауды тудырады, банктердің қарыз портфеліне негативті әсер етеді. Өз кезегінде, банктердің қаржы жағдайының нашарлауы нақты секторларды несиелендіру мүмкіндіктерінің азаюына алып келеді, ол нәтижесінде экономиканың өсуін тежейді.

Бұл ауыр жағдайға тап болған адал кәсіпкерлерге банкроттық туралы заңнамада қарастырылған қаржылық сауықтырудың тиімді құралдары қажет болатын уақыт келгені туралы айтады. Сонымен, соңғы 1,5 жылда 70-тен аса борышкерлерге қатысты сауықтыру рәсімі қолданылған, сол арада 30 ұйым өз төлем қабілеттілігін қалпына келтірген. Бүгінгі күні сауықтыру рәсімінде жүрген 84 ұйымдарда 13 000 аса қызметкерлер жұмыспен

қамтылған және 2011 жылы сауықтыру рәсімін жемісті аяқтаған 8 ұйымдарда 1000-нан астам жұмыс орындары сақталған. Сонымен қатар, егер бұрын сауықтыру рәсімін көп жағдайда коммуналды кәсіпорындар қолданса, соңғы кездері аталмыш рәсімі коммерциялық ұйымдардың басқа да нысандарының арасында танымал болғанын атап өту керек.

Сауықтыруды кәсіпорындар-борышкерлерге дәрменсіздік институтының рәсімі ретінде қолдану келесідей артықшылықтарды береді:

1) сауықтыру рәсімін енгізген уақыттан бастап қарыздың өсуі тоқтатылады. Борышкер қарызының барлық түрлері бойынша банктік заемдарды қоса алғанда айып төлеу (өсімақылар, айыппұлдар) есептелмейді;

2) мерзімі ұзартылған несиелік қарыздарды өтеу сауықтыру жоспарымен қарастырылған өтеу графигіне сәйкес 3 жыл ішінде жүзеге асырылады, яғни мезеттік емес. Одан басқа, мерзімі ұзартылған несиелік қарыздарды өтеу сауықтыру рәсімін енгізгеннен кейін бірінші күннен бастап емес, ал 4 ай өткенде, яғни кредиторлар талаптарының тізілімін бекіткеннен кейін іске асырылады. Бұл кәсіпорынға айналымдық қаржы жасауға уақыт береді;

3) сауықтыру рәсімін жүргізу барысында кәсіпорын өзінің шаруашылық-қаржы қызметін жүзеге асыруды, соның ішінде тендерлерге қатысуды жалғастырады;

4) сауықтыру рәсімі коммерциялық кәсіпорындарға: заңды тұлғалар мен жеке кәсіпкерлерге таралады;

5) кредиторлардың талаптары сауықтыру рәсімі мерзімі ішінде жүзеге асырылады.

Сауықтыру рәсімін енгізу банктерге де бірқатар артықшылықтар беретінін ескеру қажет: несиелік қаражаттарды 3 жыл ішінде кепілді қайтару, кредиторлар комитетінің құрамына қатысу және сауықтыру рәсімін енгізуді бақылау.

Осыдан шығатын қорытынды: сауықтыру рәсімін енгізу елде экономикалық дамудың тұрақталуына және әлеуметтік шиеленістің төмендеуіне мүмкіндік жасайды.

Тәжірибенің көрсетуі бойынша, қазіргі таңда Қазақстанда дәрменсіздікті реттеу моделіне ерекше көңіл бөлінеді. Оған мемлекеттік басқару жүйесінің түрлі деңгейінің көптеген құрылымдары: ҚР Қаржы министрлігі, ҚР Қаржы министрлігінің дәрменсіз борышкерлермен жұмысы бойынша Комитет және оның территориялық органдары – департаменттер, ҚР Әділет министрлігі, банкроттық рәсімдеріндегі кәсіби басқарушылар ұйымы, арнайы экономикалық соттар, басқа да мемлекеттік және коммерциялық ұйымдар қатысады.

Әлемдік қаржы дағдарысы салдарынан нақты және қаржы секторларындағы проблемаларға байланысты Қазақстан Республикасының Үкіметі 2011 жылы наурызда мақсаты қарызы 4,5 млрд. теңгеден асатын бәсекеге қабілетті кәсіпорындарды сауықтыру болып табылатын Дағдарыстан кейінгі қалпына келтіру бағдарламасын бекітті. Қарызы аталған сомадан аз болатын бәсекеге қабілетті кәсіпорындар Қазақстан Республикасының Үкіметінің 2010 жылы 13 сәуірдегі қаулысымен бекітілген «Бизнестің жол картасы-2020» Бағдарламасы шеңберіндегі мемлекеттік қолдауды пайдалана алады. Кәсіпорындарды сауықтырудағы мемлекеттің қолдауы уақытша шара болып табылады және кәсіпорындарға өсу стратегиясына өтуге көмектесу үшін көрсетіледі. Сондықтан Дағдарыстан кейінгі қалпына келтіру бағдарламасына кіру мүмкіндігі 2011 жылмен шектелген.

Біздің пікірімізше, қазақстандық экономика үшін қазіргі уақытта банкроттық саласында мемлекеттік саясатты дамыту бірыңғай тұжырымдамасы қажет. Бұл тұжырымдама ұлттық экономиканың түбегейлі өзгерістеріне сәйкес тұрақты негізде жетілдірілетін және толықтырылатын заң актілері мен нормативті құжаттардың кешені болуы тиіс. Сонымен, Қазақстан Республикасының өзгерістері мен толықтырулары бар «Банкроттық туралы» Заңынан, «Әдейі және жалған банкроттықты алдын алу, анықтау және бұлтартпау шаралары бойынша мемлекеттік органдардың өзара әрекеттері Ережесінен» басқа, ұйымды қаржылық сауықтыру туралы заңнамалар, «Акционерлік қоғамдар туралы» Заңға ұйымдарға банкроттық рәсімдерін енгізу кезінде меншік иелерінің құқықтарын қорғау туралы ережелер енгізетін өзгерістер және т.б. керек.

Банкроттықты алдын алу саласында мемлекеттік саясатты дамыту тұжырымдамасы банкроттық институтының қазіргі бар құрылымдарын нығайту және жаңаларын құру бойынша ережелерді қамтуы тиіс. Біздің ойымызша, банкроттық саласында мемлекеттік саясатты жүзеге асырудың тиісті механизмдерін жасақтау мақсатында ұйымдарды сауықтыру бойынша тұрақты негізде біртұтас Үйлестіру Кеңесін құру қажет. Бұл Кеңестің құрамына салалық ведомстволардың, сот органдарының, салық органдарының, атқарушы билік органдарының және т.б. өкілдері кіруі тиіс.

Біртұтас Үйлестіру Кеңесінің негізгі міндеттеріне келесілер кіру керек:

- кәсіпорындарды қаржылық сауықтыру мен дағдарысқа қарсы басқару саласында мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың қызметін үйлестіру;
- кәсіпорындарды қаржылық сауықтырудың Ұлттық бағдарламасын даярлау және жүзеге асыру;
- республиканың экономикалық және әлеуметтік-маңызды кәсіпорындарының қаржылық жағдайына талдау жасау және оларды сауықтыру бойынша тиісті шаралар жасау;
- ірі және әлеуметтік маңызды төлемге қабілетсіз кәсіпорындарындағы банкроттық рәсімдерін жүзеге асыруды бақылау;
- қоғамның банкроттық рәсімдеріне экономиканы сауықтыруға мүмкіндік туғызатын табиғи экономикалық үдеріс ретінде оң қатынасын қалыптастыру;
- дағдарысқа қарсы басқарушылардың біліктілігін даярлау, қайта даярлау және көтеру жүйесін құру.

Ұйымның дәрменсіздігін мемлекеттік реттеудегі негізгі басымдық банкроттық рәсімдердегі дәрменсіз ұйымдардың басқарушыларының қызметін реттеу жүйесін құру болып табылады.

Зерттеулердің көрсетуі бойынша, шет елдердегі банкроттық туралы заңдар әдетте басқарушылардың кәсіби қасиеттеріне талаптар қояды. Сонымен, мысалы, АҚШ, Ұлыбритания, Германия, Бельгия, Италияда әдетте басқарушы лицензиясы немесе құзырлы органның рұқсаты бар, не болмаса белгілі бір кәсіби ұйымның мүшесі болып табылатын тұлға, не арнайы тізімге енгізілген тұлға болып табылатын тәртіп қарастырылады.

Барлық елде дерлік басқарушылардың азаматтық-құқықтық сияқты, қылмыстық та жауапкершілігі белгіленеді. Көптеген елдерде басқарушылардың міндеттерін қамтамасыз ету қарастырылады. Басқарушылардың не мамандығы шеңберінде, не нақты банкроттық рәсімдері үшін өз қызметінің сақтандыру өтеуі болады. Канадада «Дәрменсіздік туралы істер бойынша практиционерлер» ассоциациясының бастамасымен басқарушылардың қызметінің стандарттары жасақталуда.

Біздің көзқарасымыз бойынша, банкроттық рәсімдерін басқару бойынша ұйымның дәрменсіздігіне байланысты механизмдердің пәрменділігін қамтамасыз ету үшін Қазақстан Республикасының осы нарығында басқарушылардың қызметтерін реттеудің жалпы жүйесін құру қажет, оны келесі жолмен елестетуге болады:

- басқарушы болып табылатын тұлғаға кәсіби және басқа талаптар;
- басқарушылардың міндеттерін атқарушы тұлғалардың жауапкершілігін сақтандыру;
- басқарушылар болып табылатын тұлғалар қызметтерінің стандарттары.

Қазақстанда банкроттық рәсімдерінде төлемге қабілетсіз борышкерлердің мүліктері мен істерін басқару бойынша қызметін жүзеге асыруға лицензия алу үшін өтініш білдіруші – жеке тұлға – жеке кәсіпкер келесі біліктілік талаптарына сай болуы тиіс:

1) жоғары заң немесе экономикалық білімі болуы, банкроттық туралы заңнамаға сәйкес сыртқы бақылау әкімгері, оналту, конкурстық басқарушы ретінде әрі қарай жұмыс істеуі үшін білім беру ұйымдарында даярлықтан өту;

2) экономикалық, қаржы, есептік-талдамалық, бақылау-тексеру, құқықтық қызмет салала-рының бірінде үш жылдан кем емес, не заңды тұлғаның бірінші басшысы лауазымында үш жылдан кем емес жұмыс тәжірибесі болуы керек.

Біздің пікірімізше, аталған талаптарға қосымша қызмет етуші басқарушының көмекшісі ретінде сынақ ісінің болуын, сондай-ақ өзін-өзі реттейтін ұйымдарда мүшелігін жатқызуға

болады. Басқарушы кандидатурасына соңғы талап қазақстандық экономикада басқарушылардың қызметін реттеу жүйесінде сәйкесінше өзгерістерге апарып соғады.

Банкроттық үдерістер саласында мемлекеттік реттеудің мақсаты осы нарықты барынша өзін-өзі реттеуін қамтамасыз ету болып табылатынын атап өту керек. Мемлекет дәрменсіз ұйымдарды тікелей басқару бойынша өзінің функцияларын жетекші кәсіби дағдарысқа қарсы ұйымдарға беру арқылы, өз артынан тек бақылау және ынталандырушы функцияларын қалдыра отырып, дағдарысқа қарсы басқару саласында реттеуші рөлін төмендетуі тиіс.

Әлемдік тәжірибе дамыған нарықтық экономикасы бар елдерде микроэкономикалық деңгейде өзін-өзі реттейтін жүйе едәуір бұрын қалыптасқанын және шаруашылық өмірдің барлық салаларын қамтитындығын көрсетеді. Заңгерлердің, нотариустардың, аудиторлардың, төрелік басқарушылардың әр түрлі кәсіби одақтары қызметтің этикалық және арнайы стандарттарын жасақтауда, осы ережелерді орындауды бақылау механизмдерін құруда. Осылайша өзінің кәсіби қызметінің сапасының жоғарылауына және кәсіпкерлік саласында құқық бұзушылықтар санының азаюына мүмкіндік жасайды. Нәтижесінде, өзін-өзі реттейтін ұйымдар микроэкономикалық деңгейде тұрақтылық пен тепе-теңдіктің механизмдері ретінде қарастырылады.

Қазақстандық экономикада ұйымның экономикалық дәрменсіздігін реттеу жүйесінің тиімділігін арттыру үшін басқарушылардың өзін-өзі реттейтін ұйымдарын (БӨРҰ) құру қажет. Дәл осы БӨРҰ құзыретіне банкроттық рәсімдерін жүргізу үшін басқарушылардың кандидатураларын ұсыну кіретін болады. Өз кезегінде, борышкерді банкрот деп тану туралы сотқа өтініш беруші кредитор тек өзін-өзі реттейтін ұйымды атайды, ал ол өз кезегінде басқарушылардың кандидатураларын ұсынады.

Бұл жерде Ресей тәжірибесі өте қаларлықтай, онда төрелік басқарушы өзін-өзі реттейтін ұйымдардың бірінің мүшесі болып табылады және төрелік сотпен бекітіледі. Өзін-өзі реттейтін ұйым сотқа төрелік басқарушының бірден үш кандидатураларын ұсынады. Сондықтан, ресейлік практиктердің пікірінше, кез келген кредитор үшін банкроттық рәсімін ұсыну қиын, себебі «бір төрелік басқарушыны сатып алудың пайдасы жоқ: не өзін-өзі реттейтін ұйымды, не оның аппаратын сатып алу керек».

Банкроттық рәсімдерін басқарушылардың қызметтерін реттеу жүйесінің негізгі элементі банкроттық туралы іске қатысушы үшінші тұлғаларға зиян келтірген жағдайда басқарушылардың жауапкершілігін міндетті сақтандыру болып табылады. Залалды өтеуге құқығы бар үшінші тұлғалар ретінде борышкер мен борышкердің кредиторлары танылады. Бұл сақтандыру БӨРҰ компенсация қорын міндетті түрде құрумен толықтырылады, ол осы БӨРҰ басқарушылардың қызметімен келтірілген шығындарды өтеу мақсатында мүшелердің жарнасы есебінен тек ақшалай нысанында құралады. Компенсация қорының қаржысын орналастыру мен жұмсау шарттары мен талаптары Қазақстан Республикасының Үкіметімен белгіленеді. Компенсация қорының қаржысы тек қаржылық жауапкершілікті сақтандыру қаражаты есебінен шығынды толық өтеу мүмкін емес жағдайда, сонымен қатар егер көрсетілген шығындар басқарушының жауапкершілігін сақтандыру барысында сақтандыру жағдайына кірмеген кезінде, яғни басқарушылардың қызметінде қасақана шығын келтіру орын алған жағдайда қолданылады. Мұнда өзін-өзі реттейтін ұйым қоғамның компенсация қорының қаржысын пайдалана отырып, төрелік басқарушының келтірген шығынын төлеу керектігін атап көрсету керек.

Сонымен, банкроттық рәсімдерді басқарушыларының қызметін реттеу жүйесіндегі ұсынылатын өзгерістер, бір жағынан, басқарушылардың банкроттық туралы істердің түрлі қатысушыларынан тәуелсіздігін нығайтуға, екінші жағынан, олардың нақты жауапкершілігін, ең алдымен мүліктік жауапкершілігін жоғарылатуға және банкроттық рәсімдерге қатысушыларының қызметтерін бақылауды сақтауға мүмкіндік береді.

Дегенмен өзін-өзі реттеу ережелері мемлекет жасаған формальды нормаларға қарсы келмейді және легитимді болып табылады. Сондықтан, БӨРҰ ҚР Үкіметі белгілеген қызметтің заңнамалары мен ережелерін басқарушылардың сақтауын бақылайды; өзінің мүше-

лерінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғайды; банкроттық рәсімдерінің, өз мүшелерінің қызметтерінің ақпараттық жариялығын қамтамасыз етеді; өзінің мүшелерінің кәсіби даярлық деңгейін көтеруге көмектеседі деп күтілуде. Өз кезегінде, мемлекеттің уәкілетті органы заңнамаларды өзін-өзі реттейтін ұйымдардың сақтауына бақылау жүргізетін болады.

Сөйтіп, әлемдік тәжірибені зерттеу негізінде басқарушылар қызметін реттеудің жаңа жүйесі шеңберінде республиканың барлық аймақтарын біріктіретін және БӨРҰ мүшелерін банкроттық рәсімдерін ағымдағы заңдар шеңберінде қатаң жүзеге асыруға ынталандыратын тігінен біріктірілген ұйым ретінде Республикалық БӨРҰ құру тұжырымдамасын ұсынамыз. Соңында басқарушылардың банкроттық рәсімдерін жүргізу нәтижесіне жауапкершілік деңгейін көтеру болады. Кәсіпорын-борышкерге немесе борышкердің кредиторына сауықтыру немесе конкурсты басқарушы шығын келтірген жағдайда шығындар олардың жауапкершілігін сақтандыру қаржысы есебінен, ал жетіспеуі жағдайында БӨРҰ компенсация қорының есебінен өтеледі.

БӨРҰ құрылуы банкроттық рәсімдеріне кәсіби бәсекеге қабілетті менеджментті тарту есебінен ұйымның экономикалық дәрменсіздігін реттеу жүйесінің тиімділігін арттыруына, сауықтыру рәсімдерінің үлес салмағының өсуіне, борышкердің қарызын өтеу пайызының ұлғаюына, сондай-ақ қазақстандық экономиканың банкроттық саласындағы негативті құбылыстардың алдын алуға мүмкіндік береді.

1. Қазақстан Республикасы. Банкроттық туралы. Заң. - Алматы: Юрист, 2011.

2. Российская Федерация. Федеральный закон. О несостоятельности (банкротстве). – М.:Ось-89, 2008. (Актуальный закон).

3. Қазақстан Республикасы Қаржы Министрлігінің Дәрменсіз борышкерлермен жұмыс жасау бойынша Комитетінің материалдары. - <http://www.minfin.kz>

В статье рассмотрены зарубежный опыт института банкротства с точки зрения его применимости в Казахстане, практика и механизмы совершенствования регулирования несостоятельности организации в казахстанской экономике.

The article deals with foreign experience in the institution of bankruptcy with respect to its applicability in Kazakhstan, practices and mechanisms to improve the organization of insolvency in the kazakh economy.

К.Р. Мусина, А.Ж. Оспангазиева

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖОБАЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТТІ ДАМУДЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ ЖӘНЕ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Қазақстанның және ТМД-ның басқа да елдерінің экономика саласында жобаларды басқару әдістемесі мен технологиясын алға жылжыту өзектілігі алдымен, объективті нарықтық қайта құруларға, сондай-ақ Қазақстанның әлемдік экономика кеңістігіне бірігуіне негізделеді. Қазіргі замандағы жобаларды басқарудың мәні біздің бәсекелестік және жоғары технологияның дамуы секілді факторлардың әсері қалыптастырған жобалау – бағыт беру әлемінде өмір сүретіндігімізбен айқындалады.

Нарықтық экономика жағдайында және әлемдегі ғылыми-техникалық прогрестің қарқынды дамуымен байланысты экономикалық қатынастарға қатысушылардың қызметіне қойылатын маңызды талаптардың бірі нәтижелілікті қамтамасыз ету. Бүгінгі күні компания бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін және нарықта басымдыққа ие болу үшін барлық жағынан тиімді дамуы қажет. Ал, жобаларды басқару, ең алдымен, бизнес-үрдістерді құрудың неғұрлым тиімді жүйесін ұсынады, екіншіден, басқару жүйесін қайта ұйымдастыру